Література
1. Giddens A. Modernity and Self-Identity/ A. Giddens. – Stanford, 1991. – 347 p.
2. Павличко С. Теорія літератури / С. Павличко / Передм. Марії Зубрицької. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 679 с.
3. Агеєва В. Поетика парадокса: Інтелектуальна проза Віктора Петрова-Домонтовича / В. Агеєва. – К.: Факт, 2006. – 432 с.
4. Гнатюк О. Прощання з імперією: українські дискусії про ідентичність / О. Гнатюк. − К.: Критика, 2005 – 528 с.

Н. М. ДЕМИДЕНКО
Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ

СТАТУС ЖІНКИ У КУЛЬТУРІ ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ XVII-XVIII СТ.

«Неженатый заботится о Господнем, как угодить Господу, а женатый заботится о мирском, как угодить жене»
(Перше послання св. апостола Павла до Коринтян, гл. 7)

За свідченнями ряду дослідників, які вивчали документи запорозької доби, на статус жінки у культурі козацтва накладалося табу. Так, у козацьких літописах, історичних джерелах, які аналізують українську культуру XVII-XVIIIст., висвітлена переважно культура чоловіків. Образ жінки, як правило, представлений через узагальнений образ жінки-матері, Богородиці. Серед перших дослідників, які надали детальний опис укладу козацького життя, слід вказати Д. Яворницького, А. Скальковського.

Ставлення козаків до жіноцтва, що проживали на Запорозькій Січі, регламентувалось певними звичаями і традиціями. Серед головних вимог вступу до січового братства була безшлюбність козаків, тому на Запорозькій Січі жили лише неодружені козаки. Жодній жінці, «будет ли то мать, сестра или посторонняя женщина для козака» не дозволялося ступати на землю Січі. У своїй фундаментальній праці «Історія запорозьких козаків» (1892 р.) Дмитро Яворницький вказував про заборону приводити жінок навіть до фортеці Запорозької Січі.

Серед запорожців існувало повір'я, що як тільки жінка ступить на їх землю, то наступить кінець Запорожжю. Підтвердженням цьому були слова П. Куліша: «Не ступай, бабо, ногою в Січовий кіш, лучче в домовину» [1, с. 56]. На одному із запорозьких прапорів був надпис: «Козак куди хоче, туди й скаче, ніхто за ним не заплаче». В історії можна знайти декілька аналогів козацькому антифемінізму. Наприклад, не

одружувались лицарі деяких західноєвропейських орденів. Запорожці, як пише Д. І. Яворницький, вважали себе «мальтійськими кавалерами».

До речі, на наших землях для жінки існувало три місця, куди вона не мала права ступати: у вівтар церкви, на Запорозьку Січ і на пасіку, бо та вважалась також «местом священным, куда не должна ступать нога женщины» [2, с. 35].

Відсутність постійного спілкування з жіноцтвом на Січі призводила не до зневаги жінки, а в певній мірі до ідеалізації жіночого начала. Козацькі звичаї і традиції, які пропагували на Січі безшлюбне життя, виховували у молодих козаків шанобливе ставлення до жінки-матері, жінки-сестри. Ця повага підтверджується у багатьох козацьких піснях, які є важливим джерелом для вивчення історії козацької доби:

«Козакові – як тому бідному сіромасі:
Ненька стара, жінки нема, а сестра малая,
Чом же в тебе, козаченьку, сорочки немає?» [3, с. 240].

В одній із козацьких пісень, яку згадує Д. І. Яворницький в «Історії Запорозьких козаків», січові козаки жартували, що не змогли навіть відрізнити «дівчину» від «чаплі», бо:

«Славні хлопці-запорожці
Вік звікували, дівки не видали» [3, с. 241].

Якщо у козацьких піснях оспівували матерів, сестер, шануючи їх, то про жінок, яких міняли «на тютюн та люльку», згадувалося з деякою іронією. Наприклад, батько, відряджаючи сина у похід, наставляв молодого козака: «Ми жінок мусимо любити,
Так як наших сестер, матерів,
А опріч них нам не треба нікого любити,
І утікати, як од злих чортів» [1, с. 57].

Потребуючи чиєїсь опіки і підтримки, козак на Січі мав право обрати собі побратима. У присутності священика козаки давали клятву один одному «дабы друг друга любить, не взирая на напасти со стороны наших либо приятелей, либо неприятелей, но взирая на миродателя Бога» [3, с. 243]. Після клятви обмінювались іконами і хрестами, вважаючи себе рідними братами. Козаки-побратими брали зобов'язання підтримувати один одного, при потребі навіть жертвуючи власним життям. Д. І. Яворницький проводить аналогію між січовими козаками – побратимами та киргизькими досами з Середній Азії. Два доси, за звичаями киргизів, існують як єдине ціле, у них все спільне, окрім дружин.

Звичайно, не можна говорити про повне ігнорування козаками жінок. Життя тих козаків, що жили на Січі різнилось від тих, хто жив поза її межами. Наприклад, згідно легенди, записаною у 1970 році від старожила Анастаса Печенина з села Пустовійтівка Роменського району Сумської області, відомо, що «Кошовий Калнишевський жив у

Пустовійтівці на «Могилі», коло церкви, а в сусідніх Оксютинцях жила якась Оксеня: то була його полюбовниця. Так от через ту Оксюту і село прозвали Оксютинці» [4, с. 5]. За іншими переказами в останнього кошового атамана Запорозької Січі Петра Калнишевського у Пустовійтівці жила дружина і четверо дітей. Взагалі у козаків щодо шлюбу існував певний демократизм. Хто приходив на Січ, мав виконувати умови безшлюбності, але за межами Запорозької Січі ніхто не міг в цьому обмежити козака.

Отже, звичай безшлюбності запорожців диктувався певними соціально-політичними умовами: постійним перебуванням у військових походах, відсутністю окремого власного житла на Січі і ін. До слів Євангелія «неженатый думает о Господнем…», запорожці додавали ще й свого козацького тлумачення: «лицарю і лицарська честь: йому треба воювати, а не біля жінки пропадати» [3, с. 242].

Література

1. Андрущенко В. Запорожці і жіноцтво / В. Андрущенко // Наука і суспільство. – 1991. – №9. – С. 55-57.
2. Комарницкий А. О пчеловодстве, как христианско-народном промысле, в России вообще, и в Новороссийском крае и Бессарабии в особенности / А. Комарницкий. – Одесса. – 1856. – 66 с.
3. Яворницький Д. І. Історія Запорозьких козаків У трьох томах. Т. 1 / Д. І. Яворницький. – К.: Наукова думка. – 590 с.
4. Грабовський В. Петро Калнишевський / В. Грабовський. – К. – Інститут української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН Уаїни, 2007. – 72 с.

Т. П. КОНОНЕНКО
Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК НАПРЯМОК МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ

У сучасних умовах реформування професійної освіти в Україні постає нагальна потреба приведення виховної діяльності вищих навчальних закладів у відповідність до завдань реалізації провідних моральних принципів Української держави, забезпечення єдності свідомості й поведінки в індивідуально-особистісній і професійно-соціальній сферах життєдіяльності майбутнього покоління.

Наукові основи розв’язання загальних проблем формування моральної поведінки особистості, як напряму виховання, достатньою